

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی

بهار ۱۳۷۹

به کوشش نگین شهری

- مقاله‌شناسی توصیفی، چکیده مقالات برگزیده روزنامه‌ها و نشریات است که از نظر موضوعی، در حیطه ادبیات کودکان و نوجوانان قرار دارند. در این میان، حتی الامکان، از آوردن مقالات نشریاتی مانند «کتاب ماه کودک و نوجوان» که موضوع اصلی‌شان به پژوهشنامه نزدیک‌تر است، خودداری و صرفاً گزارشی گذرا از فهرست مطالب یا نقدهای‌شان ارائه می‌شود.
- البته، ذکر این نکته ضروری است که وجود مشکلات اداری، ثبت نشدن اطلاعات و نبود یک هسته مرکزی برای گردآوری کامل اطلاعات؛ نتیجه تلاش ما را در این امر نسبی می‌کند در هر حال امید است که محققان محترم، تنها به این اطلاعات بسنده نکنند.
- فهرست نقدهای کتاب ماه کودک و نوجوان**
- ✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره ۲۰-۲۹، ۲۹ اسفند ۱۳۷۸ و ۲۱ فروردین ۱۳۷۹.
- این فقیران، دیگرند
نویسنده: محمدعلی علومی
نقد کتاب: لیخند انار
نویسنده: هوشنگ مرادی کرمانی
- آنجا که «تیر» سخن می‌گوید
نویسنده: معصومه انصاریان
نقد کتاب: ایستاده بر خاک
نویسنده: محسن هجری
- پیشت پرده مذهب
نویسنده: منوچهر علی‌پور
نقد کتاب: نغمه‌های دینی کودکان
نویسنده: علی صالحی
- در نیمه‌های راه
نویسنده: روح‌الله مهدی پورعمرانی
نقد کتاب: گزیده ادبیات معاصر - ۱۹
نویسنده: محسن پرویز
- سفر به خویشتن
نویسنده: اسانه شامپوری
نقد کتاب: پراسپر عزیز
نویسنده: پائولا فانسی
مترجم: شهلا طهماسبی
- غولی که «ترومپت» می‌نواخت!
نویسنده: رضا عابد
نقد کتاب: غول بزرگ مهربان
نویسنده: رولد دال
مترجم: مهناز داوودی
- دانستگانی نیبایی برای بچه‌ها
نویسنده: فرانک زاگر
نقد کتاب: کدو شاه
نویسنده: کریستین نوسلینگر
مترجم: محمود ابریشمچیان
- غریبه‌ای با چکمه‌های سرخ
نویسنده: رویا خوشنویس
نقد کتاب: سوداگر رویا
نویسنده: کارامی
مترجم: حسین ابراهیمی (لوند)
- نمایی جمع و جور از ستارخان
نویسنده: علی معصومی
نقد کتاب: ستارخان
نویسنده: عبدالمجید نجفی

نویسنده: محمدرضا بایرامی

- این کتاب نوجوانان را نمی‌گیرد

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره هفتم، ۲۱ خرداد ۱۳۷۹

نویسنده: ریحانه مولوی

نقد کتاب عشق من نمیر! (شگفت‌انگیزترین درمان‌ها)

نویسنده: آمنه علی‌عسگری

- تخیل، همیشه وارونگی نیست.

نویسنده: شهره کاشی

نقد کتاب جادوگران سرزمین بی‌سایه

نویسنده: جعفر ابراهیمی (شاهد)

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره هفتم، ۲۱ اردیبهشت ۱۳۷۹

نویسنده: آمنه علی‌عسگری

- سفر به دریای شعر، با قایق داستان

نویسنده: جعفر ابراهیمی (شاهد)

- سهم زنان در صلح

نویسنده: حسین السیخ‌رضایی

نقد کتاب جنگ چشمه

نویسنده: کنی مولر

مترجم: همایون افلاح

نقد کتاب دریای عزیز

نویسنده: آتوسا صالحی

- دموکراسی عاشقانه اشیا

نویسنده: زری نییمی

نقد کتاب مجموعه بابالوها (۱۲ جلد)

نویسنده: ژان - لوک مورل

مترجم: شادی جمشیدی

- کودکان تفلسف را بر نمی‌تابند

نویسنده: روح‌الله مهدی پورعمرانی

نقد کتاب داستان یک قطره آب

نویسنده: نرگس آبیان

- این تمدنها فراموش نشده‌اند

نویسنده: علی معصومی

نقد کتاب تمدن‌های فراموش شده (جلد ۱ و ۲)

نویسنده: علی ذوالفقاری

- سیری در دنیای دخترک کولی

نویسنده: شمسی خسروی

نقد کتاب دخترک کولی

نویسنده: رومگانان

مترجم: حسین ابراهیمی (الوند)

- خدا هم ما را فراموش کرده است

نویسنده: پرناز نیری

نقد کتاب آنجا که زبن‌ها می‌شکنند

نویسنده: وراوییل کلیور

مترجم: پروین جلومنژاد

- الاغی که زیاد می‌دانست

نویسنده: احمد کم

نقد کتاب خاطرات یک الاغ

نویسنده: ژاک پکنارد

مترجم: سهیلا صفوی

- نه بالا و نه پایین

نویسنده: مهدی طهوری

نقد کتاب بابا آمد، نان آورد

سروده: مصطفی رحماندوست

- این چوب جارو دیگر پیر است!

نویسنده: اسفانه شاپوری

نقد کتاب وینی بوگندو

نویسنده: کای یومان اسکای

مترجم: فریبا کلهر

■ روزنامه‌ها

✓ ابرار، شماره ۳۲۹۷، فروردین ۱۳۷۹.

- توانمند کردن زبان و ضلیقه مهم ادبیات

است.

- گشت و گذاری با آدم‌های بایرامی

نویسنده: مصطفی ناهید

نقد کتاب کوه مرا صدا زد

گفت‌وگو از: امیر بختیاران

تهران آمد. احیایی، پایه‌های ادامه تحصیل و تأثیرپذیری از تحولات اجتماعی و سیاسی زمانه و آشنایی با اندیشه‌های تازه، دست به نوشتن برد و به مطبوعات نزدیک شد. در آغان، خبر، گزارش اجتماعی و فرهنگی تهیه می‌کرد و پس از آن، به داستان‌نویسی روی آورد.

نخستین مجموعه داستان مستقل او با نام «خانه‌ای بر شن» عرضه شد که سه داستان نیمه بلند دربر داشت. این کتاب از طرف شورای کتاب کودک، به عنوان کتاب برگزیده سال ۱۳۵۶ ایران انتخاب شد. داستان‌های احیایی، آهنگ پیوسته ایمان به زیبایی زندگی توأم با کرامت انسانی، پایبندی به اعتقاد و آرمان پیروزی خیر بر شر، عدل بر نابرابری، آشتی بر جنگ و مهر و عطوفت بر خشونت و تجاوز است. واقع‌نگری محض و منطقی، بر تمامی آثار او سایه افکنده است. غالب قهرمانان، در داستان‌های احیایی، نوجوانانی هستند که نه تنها از مبارزه در میدان زندگی خسته نمی‌شوند، بلکه قهرمانانه به استقبال خطرها و دشواری‌های توانفرسا می‌روند.

وجه دیگری از هنر نویسندگی محمود احیایی، در بازآفرینی داستان‌ها و افسانه‌های فولکلوریک و بازسازی و داستانی کردن زندگی شخصیت‌های تاریخی است. او که در این شیوه نیز به نیاز نوجوانان توجه دارد، در داستانی کردن زندگی شخصیت‌های مثبت و پرآوازه تاریخی، بر دوران کودکی آنها تأکیدی خاص گذاشته است. افسوس که غرور و جنون سرعت یک راننده جوان، این نویسنده خلاق و خوش‌فکر ادبیات داستانی ایران را از جامعه فرهنگی گرفت.

✓ بیان، شماره ۱۰۲، فروردین ۱۳۷۹.

چیزی شبیه واقعیت: نگاهی به «فرزندان ایرانیم» نوشته داوود امیریان
نویسنده: سیدقاسم یاحسینی

نقد کتاب «فرزندان ایرانیم»، از انتشارات پادگان‌های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است. این کتاب را می‌توان اثری کلیشه‌شکن نامید. کتابی که تصویری واقع‌ساز از رزمندگان و بسیجی‌ها ارائه می‌دهد. واقعیتی ملموس و انسانی که در آن پاسداران و بسیجی‌ها در قد و قامت «انسانی» خود جا می‌گیرند.

گفت‌وگو حمید هنرجو، شاعر کودک و نوجوان، سه سال متوالی است که عضو گروه داوری شعر جشنواره مطبوعات کودکان و نوجوانان کانون پرورش فکری است. تاکنون ۱۵ اثر از این شاعر منتشر شده است. «سوار بال»، «کلاس بیاران»، «کوچه فرشته‌ها»، «گل‌بند شکوفه»، «عطر گل ریحانه» و «بچه‌های تشنگی» از جمله آثار منتشر شده اوست.

هنرجو، معتقد است که ادبیات کودکان و نوجوانان، کلیدی در تحول و تولد زبان مخاطبان دارد. نخستین واژه‌ها و مفاهیمی که کودکان می‌آموزند، نقشی مهم در نحوه زندگی آنها در آینده بازی می‌کند.

تجربیات ناب کودکی، از نظر هنرجو، چیزی از کمال کم ندارد و انسان‌ها هرچقدر بزرگ‌تر می‌شوند، تنها می‌توانند با واژه‌ها و افکاری که دارند، آن تجربه‌ها را توجیه کنند و توضیح دهند. هرچند که متأسفانه، این توجیها و توضیحات، نتوانسته به زلالی و پختگی همان تجربیات و اندوخته‌های دوران کودکی باشد.

یکی از وظایف اصلی ادبیات، این است که به دانایی‌ها و توانایی‌های فردی و اجتماعی مخاطب غنا ببخشد. کودک امروز، با کودک دیروزی تفاوت فراوانی دارد. کودک امروز، سنت‌گرا نیست و آدم‌های سنتی را قبول ندارد. کودک باید با مفاهیم و زبان بیان مسائل امروزی آشنا بشود و از دایره بسته کهنه‌نگری‌ها و معادلات و محاسبات کلیشه‌ای بیرون بیاید. در این‌جا ادبیات می‌تواند کارآمد باشد. باقی مسیر را کودک خود می‌تواند طی کند. هرچه هست او هم برای خود انسانی است.

✓ اطلاعات، شماره ۲۱۹۲۳، خرداد ۱۳۷۹.

من یرمی‌گردم، بچه‌ها...

مروری کوتاه بر زندگی و آثار زنده‌یاد محمود احیایی، نویسنده ادبیات کودکان و نوجوانان
نویسنده: محمداحمد پنهانی (پنهانی سمنانی)

نقد «محمود احیایی» نویسنده‌ای خودساخته و برآمده از خانواده‌ای متوسط، از مردم یزد بود. او پس از سپری کردن سال‌های کودکی و نوجوانی، به

اصفهان، طفل معصوم، عیدی و ایشانویس (نویسندگی) داستان‌هایی از قصه‌های مجید است که در این کتاب، به زبان هلندی ترجمه شده است.

✓ جوان، شماره ۲۲۵، خرداد ۱۳۷۹.

**قطاری که با شتاب به سوی مقصد می‌رود
نگاهی به «قطار آن شب» نوشته «احمد اکبرپور»
نویسنده: مریم ابراهیمی**

نقد داستان «قطار آن شب»، با گفت‌وگوی مادر بزرگ و بنفشه پنج، شش ساله آغاز می‌شود و با آشنایی بنفشه، با خانم معلمی که روبه‌رویش در قطار نشست است، شکل می‌گیرد و پیش می‌رود. بنفشه، ابتدا به بازسازی خاطره مادر در ذهنش و سپس به مقایسه تصویر ذهنی مادر و دختر روبه‌رویش (معلم) می‌پردازد. در همین جا مثلث احساسی بنفشه مشخص می‌شود: نقطه برجسته، مادر است که جای خالی‌اش احساس می‌شود. دیگری مادر بزرگ و پدر است که با وجود رابطه عاطفی بنفشه با آنها، از لحاظ احساسی او را راضا نمی‌کنند. و سومی خانم معلمی است که بنفشه می‌کوشد از او برای پُر کردن جای خالی مادر استفاده کند.

این سه حس متفاوت، از یک سو درونمایه داستان را شکل می‌دهد و از طرفی، شخصیت بنفشه را در کل داستان برجسته می‌کند و از او با وجود سن کم، شخصیتی عاطفی، حساس و تیزهوش می‌سازد. از خصوصیات مثبت این داستان، انتخاب زاویه دید مناسب (سوم شخص) است که می‌تواند در موقعیت‌های متفاوت حضور یابد. هم چنین، گفت‌وگوهای متن مستحکم، زنده و قابل قبول‌اند. بافت زبانی داستان، به رغم بهره‌نگرفتن نویسنده واژه‌های محلی، از نوعی گویش محلی حکایت می‌کند که پخته و جاافتاده است. اما آنچه از دید نویسنده پنهان مانده، بی‌دقتی در انتخاب جزئیات مناسب برای تشکیل زیرنقش‌های داستان است. گاه هم در مورد انتخاب واژگان، بی‌دقتی شده است.

در مجموع، تصاویر زیبایی کتاب، زبان ساده و شسته و رفته اکبرپور، نگاه امروزی و به دور از نصیحت و آموزش - محوری و از همه مهم‌تر، داستان جذاب کتاب، قطار زیبا و لذت‌بخشی را برای کودکان و نوجوانان اهل کتاب فراهم آورده است که با شتاب، به سوی مقصد پیش می‌رود.

حتی گاهی که در مشقت و سختی قرار می‌گیرند، روزمخواری می‌کنند. در ضمن عاشق امام، انقلاب و دین نیز هستند و اگر پایش برسد، حاضرند جان‌شان را برای آرمان و دین‌شان فدا کنند.

اولین چیزی که از همان آغاز کتاب، خواننده را سخت به خود مشغول می‌کند، نوجوان بودن قشر و گروهی است که دلبسته جبهه و جنگ هستند. این نوجوانان، حتی هنوز هم وابستگی عاطفی و کودکانه خود را نتوانسته‌اند از خود دور کنند. این عده چنان بچانده‌اند که درست مانند دیگر بچه‌های دنیا حتی، واقعه عظیمی مثل جنگ را چندان جدی نمی‌گیرند و بازیگوشی می‌کنند.

کتاب از طنزی هیجان‌انگیز و مناسب روایت متن برخوردار است. نویسنده برای ترسیم فضای فکری و فرهنگی شخصیت‌هایش، با موفقیت از زبان و نحوه گویش بچه‌های جنوب‌شهری تهران سود جسته است. توصیف‌ها با جملات تلگرافی، اما دقیق صورت گرفته و گفت‌وگوها کاملاً طبیعی و منطبق بر شخصیت‌هاست. البته گاه‌گاه امیریان خواسته از «توصیفات ادبی» در متن استفاده کند که متأسفانه، با کل اثر همخوانی ندارد.

✓ بیان، شماره ۱۰۲، فروردین ۱۳۷۹.

قصه‌های مجید، کتاب درسی بچه‌های هلند

گزیده‌ای از داستان‌های «قصه‌های مجید» هوشنگ مرادی کرمانی، با ترجمه بهرام صادقی شبستری، در هلند منتشر شده است و به عنوان کتاب درسی کودکان ۸-۷ ساله هلندی، در مدارس آن کشور تدریس می‌شود.

ترجمه این کتاب به زبان هلندی، از سوی مؤسسه بین‌المللی نویب (Nawib)، از میان کتاب‌های کودک و نوجوان ۳۰ کشور جهان، به عنوان نمونه خوب ادبیات کودکان و نوجوانان، در کشورهای در حال توسعه انتخاب شده است.

آموزش و پرورش هلند، در شماره اخیر نشریه معروف «سام‌سام»، به معنای «با هم» یا «دوستی»، به زندگی کودکان و نوجوانان ایران پرداخته و مصاحبه‌ای نیز با مرادی کرمانی، به عنوان نویسنده‌ای جهانی، انجام داده است. دوچرخه، توپ (فوتبال)، زبان‌بسته‌ها، سفرنامه

✓ جوان، شماره ۲۶۶، خرداد، ۱۳۷۹.

اولین گفت‌وگوی تصویری کودکان و نوجوانان در سال ۲۰۰۱ گفت‌وگو از: امین

رو در رو بحث کرد. بیشتر شاعران از شعرهایی که الان گفته می‌شود، لذت می‌برند، ولی بچه‌ها با آنها ارتباط برقرار نمی‌کنند.

از عمر شعر کودک و نوجوان ما مدت زیادی نمی‌گذرد و هنوز شاعران در این زمینه، در حال تجربه کردن هستند. دنیای نوجوان، آن‌طور که باید و شاید، توسط شاعر شناخته نشده است. هر شاعری باید خودش را پیدا کند و بفهمد برای چه گروه سنی می‌تواند شعر بگوید.

ناشران، برخلاف دهه شصت، از شعر نوجوانان استقبال نمی‌کنند و می‌گویند: فروش ندارد. نوجوان هم علاقه‌ای ندارد کتاب شعر بخواند. از همین‌ها می‌شود فهمید که شعر نوجوان به بیراهه رفته است. البته، سیاستگذاری ناشران هم با هم متفاوت است. کانون هم مانند هر ناشر دیگر، برای خودش معیارهایی دارد که شعر نوجوانان هم باید با این معیارها بخواند تا کانون آن را چاپ کند. هر چند که این معیارها در سازمان‌های دولتی، با عوض شدن مدیریت، تغییر می‌کند.

به هر حال، همان‌طور که امروزه شعرهای دوران مشروطیت رد می‌شود، شاید نسل بعد نیز شعرهای امروز ما را دور بریزد؛ چرا که نیازها و سلیقه‌های نوجوان آینده‌طور دیگری است.

✓ صبح امروز، شماره ۲۹۶، اردیبهشت ۱۳۷۹.

شعر نوجوانان: بودن یا نبودن؟ نویسنده: عرفان نظراهماری

مقاله شعر نوجوان امروز، همانند خود نوجوان، تعریف شسته رفته و دقیقی ندارد. شاید بخشی از این مشکل، به تعریف ناشدنی بودن شعر مربوط باشد و بخشی هم به کم توجهی‌ها و سرسری گرفتن‌های شاعران نوجوان.

تشریحات نوجوانان نیز با تعاریف مختلفی که از نوجوان و شعر نوجوان دارند، رویکردهای متفاوتی نسبت به شعر نوجوان ابراز می‌دارند و نتیجه آن می‌شود که در تشریحاتی، شعر نوجوان به عاشقانه‌هایی انتزاعی و حسی تبدیل می‌شود که تنها قالب چهارپاره آن یادآور شعر نوجوان است و در نشریه‌های دیگر، غزل‌های بزرگسالانه، نام شعر نوجوان به خود می‌گیرد. این امر باعث شده است که مخاطبان تشریحات مختلف، برداشت‌های متفاوتی از

گفت‌وگو در آغاز هزاره سوم میلادی و هم‌زمان با سال گفت‌وگوی تمدن‌ها، اولین جشنواره بین‌المللی نقاشی کودکان و نوجوانان، با هدف رشد و شکوفایی استعدادهای ذهنی کودکان و نوجوانان و آشنایی آنان با مفاهیمی چون گفت‌وگوی تمدن‌ها، صلح پایدار، دوستی، میراث فرهنگی و محیط زیست، در کیش برگزار می‌شود.

محمدتقی جلیلی، دبیر این جشنواره است. ستاد اولین جشنواره بین‌المللی نقاشی کودکان و نوجوانان، فعالیت خود را از یک سال پیش، با تحقیق در زمینه نقاشی کودک و نوجوان آغاز کرده است. بخش مسابقه بین‌المللی این جشنواره، با نام «کودکان و نوجوانان، برای ما نقاشی بکشید»، در بهمن ماه ۱۳۷۸ شروع به کار کرده است.

فراخوان این مسابقه از طریق رسانه‌ها، چاپ و انتشار پوستر در داخل کشور و اطلاع‌رسانی بین‌المللی، با همکاری سفارت‌خانه‌های جمهوری اسلامی ایران، تشریحات بین‌المللی و اینترنت در سراسر جهان بوده است.

سرلوحه و شعار این مسابقه، شعار تمام کودکان و نوجوانان جهان یعنی دوستی، حفظ میراث فرهنگی، حفظ محیط زیست، گفت‌وگوی تمدن‌ها و صلح پایدار است. تاکنون ۳۰۰ هزار اثر نقاشی، از سراسر ایران و جهان، به ستاد این جشنواره فرستاده شده است.

این جشنواره، در آغاز سال ۲۰۰۱، در جزیره کیش برگزار خواهد شد.

✓ صبح امروز، شماره ۲۷۸، فروردین ۱۳۷۹.

شاید نسل بعد شعرهای ما را دور بریزد گفت‌وگو با جعفر ابراهیمی، شاعر کودک و نوجوان و رئیس شورای شعر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

گفت‌وگو از: عرفان نظراهماری

گفت‌وگو امروزه شعر نوجوان، جوابگوی نوجوانان نیست. باید نیازهای روحی نوجوانان را شکافت و

منطبق با اصول روان‌شناختی، با قصه‌های جن و پری همراه گردد، آن‌گاه کودک آگاهی لازم را از شخصیت عقلانی و عاطفی خود به دست می‌آورد. به نظر می‌رسد افسانه‌ها با بهره‌گیری از عناصری همچون جاندارپنداری، جادو و شخصیت‌های قالبی، تمرکزگرایی را تقویت می‌کنند. علاوه بر این، در آفرینش افسانه‌ها، عنصر خیال، نقش مسلط دارد و بنابراین، افسانه‌ها محصول فرایند جذب واقعیت عینی در ذهن انسان‌هایی است که در طول سالیان، این گونه‌های داستانی را برای یکدیگر و آگویه کرده‌اند و شاید برای همین است که براساس برخی پژوهش‌ها، کودک پیش دبستانی، از افسانه‌ها لذت بسیار می‌برد. هر چند که در سنین بالاتر، کودکان از افسانه‌های پریان رویگردانند و بیشتر مشتاق دنیای واقعی هستند. البته، پس از کمال و سپری کردن دوره بلوغ، دوباره بزرگسالان به افسانه‌ها روی می‌آورند؛ زیرا مایل هستند کودکِ درون خود را دوباره بازیابند.

افسانه‌ها، در مفهوم کلی خود، در همان حال که هم‌جهت با تمرکزگرایی کودکند، ظرفیتی در جهت عکس نیز دارند و می‌توانند به وی یاری دهند تا بر این مشکل شناختی فائق آید و تمرینی اگرچه ذهنی، در جهت تمرکززدایی داشته باشد.

افسانه‌ها صرف‌نظر از تأثیرگذاری عاطفی، مستقیماً با نیازهای عقلانی کودک سروکار دارند و در راه رشد شناختی کودک، به او یاری می‌رسانند.

✓ همشهری، شماره ۲۱۲۳، خرداد ۱۳۷۹.

✓ اقتباس‌های ادبی در سینمای کودک:
پژوهشی در زمینه سینمای ایران
نویسنده: محبوبه مهریزی

مقاله فیلم و ادبیات، دو وسیله بیانی یا حتی دو نوع تجربه مختلف به شمار می‌روند. نیروی محرک اصلی در ادبیات، به واسطه زبان شکل می‌گیرد، اما انگیزش فیلم، تصویری و بدون واسطه است. با این همه، با وجود اختلافات بارز این دو رسانه، شباهت‌های نسبتاً چشمگیری نیز بین آنها وجود دارد. این دو رسانه، اغلب بر هم تأثیر گذاشته‌اند.

در دهه‌های هشتاد و نود، سینمای انگلستان، پر از فیلم‌هایی است که از روی آثار ادبی جدید و قدیمی

شعر نوجوان داشته باشند. این موضوع را در تفاوت آشکار آثار ارسالی به نشریات می‌توان مشاهده کرد؛ چرا که نوجوانان با الگوپذیری از نشریاتی که مخاطبشان هستند، تجربه‌ها و حس‌های خود را شکل می‌دهند. از این رو، بسیاری از نوجوانان شاعر، دلمشغولی‌ها و دغدغه‌های واقعی خود را در شعرشان بیان نمی‌کنند. آنها با تکیه بر الگوهایی که در این گونه نشریات، پیش روی‌شان قرار می‌گیرد و با تقلیدی ناشیانه از موضوع‌ها و قالب‌های تکراری شعرها، درجا زدن و تجربه نکردن را می‌آموزند.

نوجوانی که مخاطب نشریات نوجوانانه است، از شعر نوجوان تعریفی قالبی و محدود دارد. او فکر می‌کند شعر نوجوان، تنها در قالب چهارپاره معنی پیدا می‌کند و گمان دارد موضوع‌های شعر نوجوان، تنها در همان دایره تنگ و محدود موضوع‌های مشخص شعر نوجوان می‌گردد. در حالی که نوجوان به علت روحیه خاص این دوره، تمایلی به ماندن در حمال و هوای کودکی ندارد. او در جست‌وجوی هویت تازه خود، خواهان استقلال است. او خواهان پشت‌سر گذاشتن‌ها و رفتن‌هاست. در عصری که شگفتی‌ها رو به پایان است، نمی‌توان با شعرهایی که مدت‌هاست نبوغ و نوآوری در آنها مرده، نوجوان را شگفت‌زده کرد. باید به شعر نوجوان، با تعمق بیشتری نگریست و از تقلید ناشیانه از الگوهای نخ‌نمای گذشته دوری کرد.

✓ همشهری، شماره ۲۱۲۳ و ۲۱۲۴، خرداد ۱۳۷۹.

افسانه‌های ایرانی از دیدگاه
شناخت‌شناسی تکوینی
نویسنده: مرتضی خسرووند

مقاله بررسی‌ها و تحلیل‌های پیروان نهضت روان‌کاوی و تأکید آنان بر ویژگی‌های پالایش‌دهنده و روان‌درمانگرانه افسانه‌ها، هم‌اکنون مقام ویژه‌ای به این نوع ادبی بخشیده است. به اعتقاد «بتلهایم» قصه‌هایی که دقیقاً واقع‌گرا هستند، در جهت مخالف تجربه‌های درونی کودک حرکت می‌کنند. البته، ممنوع کردن قصه‌های واقع‌گرا برای کودکان، به قدر منع افسانه‌های جن و پری، ابلهانه است؛ چرا که برای هر کدام از این دو، در زندگی کودک جای مهمی وجود دارد. وقتی قصه‌های واقع‌گرا به طور گسترده و

اقتباس شده است. در ایران نیز آثار ادبی بسیاری وجود دارد که این قابلیت در آنها هست که به فیلم تبدیل شود. شاید نزدیک‌ترین این آثار، افسانه‌ها باشند. آثار غنی ادبی، داستان‌های دینی، اجتماعی، علمی و... افسانه‌های قدیمی در همه جای دنیا شیرین و جذابند و شناسه‌های ادبی - فرهنگی هر ملتی به شمار می‌روند. شاید هیچ چیز مانند سینما نتواند این افسانه‌ها را زنده کند؛ زیرا سینما ابزار افسانه‌پردازی را در اختیار دارد.

هدف این پژوهش، تعیین وضعیت فیلم‌های کودکان و نوجوانان در ایران و نقش ادبیات در آنها و سرانجام، برآورد میزان توجهی است که سینمای کودک و نوجوان ما به ادبیات داشته است. بررسی فیلم‌های کودکان و نوجوانان ایران، از آغاز تا پایان سال ۱۳۶۸، نشان می‌دهد که در مجموع ۲۶۵ فیلم برای این گروه سنی ساخته شده که از این تعداد ۶۹ فیلم بلند سینمایی و ۲۹۶ فیلم کوتاه داستانی است. ادبیات کودکان و نوجوانان، در مجموع در ۲۹ فیلم از ۲۶۵ فیلم، حضور داشته است. از ۲۹ فیلم مورد نظر، ۲۱ مورد به فیلم کوتاه داستانی و ۸ مورد به فیلم بلند سینمایی اختصاص دارد.

از ۲۹ فیلمی که فیلمنامه آنها براساس آثار ادبی بوده است، ۷ مورد را داستان‌های خارجی، ۲۹ مورد را داستان‌های فارسی، ۲ مورد را افسانه‌ها و ۱ مورد را شعر تشکیل می‌دهد.

از این یافته‌ها چنین برمی‌آید که در فیلم‌های کودکان و نوجوانان ایران، آثار غنی ادبیات چون قصص قرآن، داستان‌های کلیله و دمنه، شاهنامه فردوسی و موارد مشابه، مورد اقبال قرار نگرفته است. در حالی که از هر کدام آنها می‌توان آثاری ارزشمند در سینما خلق کرد.

✓ زن روز، شماره ۱۷۲۹، اردیبهشت ۱۳۷۹.

عملکرد نشریات کودک و نوجوان در بوته

نقد: حرف دل‌مان را بگویید

فاطمه بلوچی‌پور

گزارش توجه جدی به نشریات کودک و نوجوان، از زمان ناصرالدین شاه شروع شد. اولین مجله‌ای که مختص گروه سنی کودک بود، «نغمه کودک» نام داشت که در سال ۱۳۲۹، با سردبیری «اختر

پورشیرازی» شکل گرفت. سال ۱۳۳۵ از نقاط عطف تاریخ نشریات کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود. در این سال، دو نشریه موفق به نام «کیهان بچه‌ها» و «اطلاعات کودکان» پا به عرصه گذاشتند. «کیهان بچه‌ها» از منظم‌ترین و موفق‌ترین نشریات کودک بوده و هست. «اطلاعات کودکان» پس از چند بار تغییر نام، بالاخره به نام «اطلاعات دختران و پسران» تا زمان انقلاب ادامه یافت. سال ۱۳۴۴ با انتشار «دنیای دانش‌آموز» و «پیک دانش‌آموز»، انتشار مجلات مخصوص کودکان و نوجوانان بر پایه تحقیقات علمی و به شکل تخصصی، در آموزش و پرورش آغاز شد.

هم اکنون حدود ۲۰ نشریه برای کودکان و نوجوانان منتشر می‌شود، اما آن‌طور که باید و شاید، برای کودکان و به ویژه نوجوانان، جالب و جذاب نیست.

مسائل فرهنگی، بازار رقابت، مشکلات مادی، پرورش نادرست نیروهای تخصصی، کمبود روزنامه برای این گروه سنی، تهرانی بودن و پسرانه بودن نشریات، از جمله دلایل افت مطبوعات کودک و نوجوان محسوب می‌شوند.

«فردی» مدیر مسئول کیهان بچه‌ها، اهمیت ندانن خانواده‌ها و حتی مدارس به نشریات را از دلایل عدم جذابیت نشریات کودکان و نوجوانان می‌داند. ضمن این‌که به عقیده او، فرهنگ مطالعه در جامعه ما شست و آسیدپذیر است و نشریات ضعیف و نحیف کودکان و نوجوانان، توانایی رقابت با کارتون‌های سینمایی و کانال‌های تلویزیونی را ندارند.

«داود غفارزادگان» نویسنده کودک و نوجوان، معتقد است که نشریات کودک و نوجوان، بسته کار می‌کنند. کسی که می‌خواهد برای این گروه سنی قلم بزند، باید با آنها ارتباط داشته و به روان‌شناسی این دوره آشنا باشد. نوجوان اگر ذهنیت و دنیای خودش را در نشریات ببیند، جذب آنها می‌شود.

«جعفر ابراهیمی» شاعر کودک و نوجوان، یکی از مشکلات نشریات را عدم تنوع آنها می‌داند. این عدم تنوع، هم در گروه سنی و هم در محتوای مطالب دیده می‌شود. بیشتر نشریات کنونی، جنبه ادبی دارند و ژورنالیستی نیستند و به مسائل روز بچه‌ها نمی‌پردازند. به هرحال، از عمده‌ترین هدف‌های

نشریات این گروه سنی، باید شاد کردن بچه‌ها باشد.

✓ سروش نوجوان، سال سیزدهم، شماره ۱۲۶، اردیبهشت ۱۳۷۹.

نمکی و مار هم قافیه

نویسنده: حدیث لژ غلامی

نقد کتاب «نمکی و مار عینکی» نوشته فرهاد

حسن‌زاده و از انتشارات حوزه هنری است. نمکی، هر چند اسمش قدیمی و کهنه‌روست، از آن دسته پسرهای پردل و جراتی است که حاضر می‌شود خطرهای زیادی را به جان بخرد تا زنده‌های ناجوانمرد را ادب کند.

نمکی دوازده فصل پی در پی را پشت هم و بدون احساس خستگی و ناامیدی می‌دود تا هفت یا قوت کیود پادشاه سرزمین آفتاب و مهتاب را که یادبود پدران پدران پدرانش بوده، از چنگ هفت دزد خائن بیرون بیاورد و مثل خیلی از داستان‌هایی از این دست که معمولاً از نیمه‌هایش معلوم می‌شود که قرار است در آخر داستان، همه چیز به خوبی و خوشی تمام شود، همه درسرها و مشکلات را به خوشی و شیرینی تمام می‌کند!

عینکی، همراه همیشگی نمکی در داستان، مار خوش سروزیانی است که با بیشتر مارهای دنیا فرق‌های اساسی و مهمی دارد. می‌تواند حرف بزند، مهربان باشد، وفاداری کند و برخلاف طبیعتش، کسی را نیش نزند و عینکی هم به چشم داشته باشد که البته، در طول داستان، اصلاً به کارش نمی‌آید!

حالا چرا این مار عینکی که امتیاز اسمش، هم‌قافیه بودن با «نمکی» است و موجب خوش‌آهنگی نسبی نام کتاب می‌شود، از این خصوصیات افسانه‌ای برخوردار است، معلوم نیست. در حالی که یک الاغ فرتوت هم در داستان هست که مجموعاً ویژگی‌های یک الاغ معمولی و واقعی را دارد.

آشنایی با شخصیت ویژه هر دزد و شکل‌های متنوع درگیری نمکی با هر کدام از آنها و راه‌حل‌های هوشمندانه و مدبرانه او، باعث می‌شود که دنیای قصه از سادگی بچگانه دور باشد و به سوی تحرک فکر و هیجان نوجوانی حرکت کند. البته، گفت‌وگوها در بعضی قسمت‌های داستان، کمی شعاری و بی‌رنگ و لعاب می‌شود.

«نمکی و مار عینکی» قصه قدرت عشق، دردل‌های جوان و پهلوان و روایتی ساده و خیالی

است. از همان مفاهیم قدیمی و با ارزش که درون‌مایه همه افسانه‌ها و قصه‌های مردمی و عامیانه کوچک و بزرگ است.

✓ سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۱، شماره مسلسل ۱۲۱، فروردین ۱۳۷۹.

احساسی که سبز سروده شد نویسنده: پریناز رئیسی

نقد کتاب «صدای سبز»، سروده «حسین احمدی» است. این کتاب که چهارده شعر برای گروه سنی نوجوان دارد، با شعر «بوی نرگس» که برای امام زمان سروده شده، آغاز می‌شود و با «پیراهن سبز» پایان می‌یابد.

بیشتر شعرهای این مجموعه روان، راحت و بدون هیچ‌گونه پیچیدگی کلامی سروده شده و تصویرسازی و فضا سازی آنها کاملاً متناسب با حال و هوای هر شعر است.

«انار ترش» و «دست‌های بابا» دو شعر از این کتاب است که با وجود موضوع یکسان، فضا سازی کاملاً متفاوت و ضد هم دارند؛ یکی پر از یأس و ناامیدی و دومی از امید و روح زندگی سرشار است. شعرهای «ترانه» و «یک دل، یک دوست» هم گرچه روان هستند، اما تصاویری تکراری دارند و حرف جدیدی برای گفتن در آنها دیده نمی‌شود.

در یک جمع‌بندی مختصر، کتاب «صدای سبز»، از موفقیت و احساس لطیف حسین احمدی در شعر نوجوان، حکایت دارد.

✓ سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۱، شماره مسلسل ۱۲۱، فروردین ۱۳۷۹.

این همه بغض‌های نشکفته، شعرهای تو را فقط کم داشت نویسنده: کتیون توکلی

نقد کتاب «امام گل‌ها»، سروده محمود پوروهاب، از آن کتاب‌هایی است که توانسته صحنه‌های خونین و در عین حال عاشقانه کر بلا را با زبانی نوجوانانه بیان کند. شاعر در شروع کتاب، خواننده را میهمان صمیمیت و صداقتی می‌کند که در بیت بیت سوگنامه‌اش موج می‌زند. کتاب با کلامی ساده، اما پر درد و عمیق، آغاز می‌شود.

با این که راوی، فقط حوادثی را که می‌بیند،

روایت می‌کند و به هیچ وجه در پی آن نیست که به شکل تحمیلی، احساس همدردی خواننده را برانگیزد، اما پس از خواندن چند بیت اول کتاب، خواننده به طور ناخودآگاه، در جریان سیالی قرار می‌گیرد که او را با خود به فراز و فرود حوادث عاشورا می‌برد. قالب شعر نیز خوب و مناسب است و جسارت شاعر در انتخاب این قالب شعری که معمولاً به عنوان قالبی سنگین برای نوجوانان مطرح شده، ستودنی است. اشعار این کتاب، ساده و دلنشین است و نشان از این دارد که شاعر درگیر یافتن قافیه و ردیف نشده و اشعارش در پی الهام درونی یا جوشش ذهنی، به رشته تحریر درآمده است. البته، در مواردی اندک، لابه‌لای بعضی بیت‌های لطیف، واژه‌هایی به کار رفته که از لطافت و زیبایی شعر می‌کاهد.

کتاب «از هوای صبح» دارای مفهوم‌های وسیع‌تر و حتی زیباتری است. هم‌نشینی مضمون‌های اجتماعی نظیر فقر، انتظار، غربت و... با احساس و تخیل، بر زیبایی و جذابیت این دو کتاب می‌افزاید؛ هرچند باید تاریخ تولد شعرها را نیز در نظر داشت؛ چرا که شعرهای چاپ شده در کتاب «در هوای صبح» نسبت به کتاب «کوچه دریاچه‌ها» جدیدتر است. البته، کتاب «کوچه دریاچه‌ها» نیز در جای خود زیبا و صمیمی است، اما گاه به نظر می‌رسد که بعضی از شعرهای آن تمام نشده و بیشتر به یک طرح ادبی شباهت دارد تا شعر. با این حال، باید گفت که چه در قالب یک طرح ادبی و چه در قالب شعر، کاری زیبا و دلنشین است.

✓ **سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۲، شماره مسلسل ۱۲۲، اردیبهشت ۱۳۷۹.**

چور دیگر باید دید
نویسنده: ناصر هاشمی

✓ **سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۱، شماره مسلسل ۱۲۱، فروردین ۱۳۷۹.**

کنجشکانه

نویسنده: مجتبی دستوری

نقد احساس و تخیل، از اساسی‌ترین اجزای شعر محسوب می‌شود. با این حال انتخاب نوع، قالب، زبان و... در شعر، استفاده از این دو اصل را نیز تغییر می‌دهد. شعر به زبان کودک و نوجوان که لیریز از احساس و تخیل کودکانه است، این موقعیت را به شاعر می‌دهد تا بهترین و زیباترین مضمون‌های زندگی را در دنیای کودکان بیابد.

با مقایسه دو کتاب «از هوای صبح» و «کوچه دریاچه‌ها»، از «بیوک ملکی»، نقش احساس و تخیل را در شعر بیشتر می‌توان یافت. بیوک ملکی، از شاعران خوب کودک و نوجوان بعد از انقلاب است که نه تنها احساس و تخیل را در آثارش فراموش نکرده، بلکه مضمون‌ها و واقعیت‌های زندگی را با زبان زیبایی شعر، به کودکان و نوجوانان تقدیم کرده است.

احساس ناب و تخیل کودکانه، همراه همیشگی ملکی در «کوچه دریاچه‌ها» است که علاوه شدن مفهوم‌های اجتماعی به این دو عنصر، «در هوای صبح» را نیز زیبا می‌کند.

با مقایسه کلی این دو کتاب، برخلاف گروه سنی تعیین شده در ابتدای آنها، به نظر می‌رسد که این دو کتاب، در یک گروه سنی نباشند.

نقد کتاب «روزهای برقی» نوشته قاسمعلی فراست، از انتشارات مدرسه است. ماجرای این کتاب، در حول و حوش سال‌های پنجاه اتفاق می‌افتد و از داستان‌های انقلاب برای نوجوانان محسوب می‌شود. رمان «روزهای برقی» نه مانند خیلی از داستان‌های انقلاب، کودکان را در کارهای خطرناک آن زمان دخالت داده که موجب تعجب و ناباوری خواننده بشود و نه آن قدر خسته‌کننده است که خواننده، هنگام خواندن، خوابش ببرد.

موضوع داستان، ساده و با زبانی جذاب و روان نوشته شده است. شخصیت‌پردازی داستان نیز مناسب است. نکته‌های طنزی هم در لابه‌لای داستان وجود دارد. پرداختن به مسائل حاشیه‌ای که گاهی حذف آنها هیچ لطمه‌ای به مجموع داستان نمی‌زند، در بعضی جاهای کتاب بیش از اندازه است. در چند جای داستان نیز از عبارتهایی استفاده شده که نامفهوم است و یا مفهوم آنها به سادگی به خواننده منتقل نمی‌شود. داستان پایان خوب و جالبی دارد.

✓ **سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۲، شماره مسلسل ۱۲۲، اردیبهشت ۱۳۷۹.**

داستان‌هایی که بشود آن‌ها را چند بار خواند

می‌خورد. بزرگ‌ترین اشکال کتاب، این است که در گزینش شعرهای آن دقت نشده و تقریباً هر شعری در آن به چاپ رسیده و خیلی چیزها هم فقط به اسم شعر، در این کتاب چاپ شده است!

این کتاب، مخاطبانش را نیز گم کرده است. از همه گروه‌های سنی، شعر در این کتاب وجود دارد که البته بهتر بود حداقل شعرهای هر گروه سنی کودک، نوجوان و جوان دسته‌بندی می‌شد. شعرهای نیمایی و سپید این مجموعه نیز بیش از حد زیاد است که خواندن همه آنها از حوصله جوان یا نوجوان خارج است.

آخر این که این کتاب، همین طوری هم خوب و قابل قبول است؛ چرا که کوشش تعداد زیادی جوان و نوجوان و تلاش حسین فریدونی، پشت آن خوابیده است. اما اگر برای چاپ کتاب شتاب نمی‌شد، چه بسا بسیار بهتر و زیباتر از آب درمی‌آمد.

و به قول حسین فریدونی، در مقدمه کتاب: اشعار گرد آمده در این کتاب، گزیده‌ای از آثار چاپ شده جوانان و نوجوانان، در نشریه بچه‌های ساحل است که برخی از آنها به پختگی لازم نرسیده؛ چرا که سرایندگان آنها هنوز در آغاز این راه هستند؛ اما پله‌هایی چند را پشت‌سر گذاشته‌اند و بی‌تردید آینده‌ای درخشان پیش رو خواهند داشت.

✓ سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۴، شماره مسلسل ۱۲۲، خرداد ۱۳۷۹.

فکر می‌کنم باید اتفاق‌هایی بیفتد
کفتگو با عرفان نظرآهاری (شاعر)
کفتگو از: سعید هاشمی

کفتگو اغلب شعرهای «عرفان نظرآهاری»، رنگ و بوی مذهبی دارد. او اصراری بر این امر ندارد، ولی در سروده‌هایش بیشتر به همان تکراری می‌رسد که از همه تکرارها قشنگ‌تر است؛ یعنی خدا و فرشته‌ها. به نظر او هر آدمی دقیقاً مثل شعرهایش است. شعرهای او نیز حاصل تجربه‌های مختلف او در زندگی است. تجربه‌هایی که با آنها زندگی کرده و بعد، این تجربه‌ها را در شعرش آورده است. او به یک تغییر و خانه‌تکانی در شعرهایش فکر می‌کند که باید همراه با تجربه‌های نو باشد.

قالب بیشتر شعرهای او چارپاره است که البته، امیدوار است در فرم و قالب آثارش نیز تغییراتی ایجاد کند. به هر حال، «نظرآهاری» منتظر است تا در شعرهایش اتفاق‌های تازه‌ای بیفتد.

کفتگو با شهرام شفیعی (نویسنده)

کفتگو از: سعید هاشمی

کفتگو شهرام شفیعی، نویسنده کودک و نوجوان، در نوشته‌هایش بیشتر به طنز گرایش دارد. او معتقد است که طنز داستان و قصه طنز مقداری زاویه نگاهش متفاوت است و او می‌تواند هیجانانش را در داستان‌های طنز نشان دهد.

در بیشتر کارهای شفیعی، ابهام خاصی وجود دارد. او دوست دارد خواننده را وادار به فکر کردن کند. دغدغه آثار او تحریک بخش زیبایی‌شناسانه ذهن مخاطب است. البته، علاقه و سلیقه خواننده‌ها با هم متفاوت است که با وجود تفاوت روش نویسنده‌ها، در واقع هر خواننده‌ای، به دنبال سلیقه خاص خودش می‌رود و خوشبختانه کتاب دلخواهش را نیز پیدا می‌کند.

کتاب اخیر او «چرا کچل‌ها عاقبت به خیر می‌شوند؟» یک مجموعه داستان است که در آن انواع داستان‌های طنز وجود دارد. او یک کار طنز بلند، یک کتاب کودک و یک مجموعه داستان نوجوان نیز در دست کار و چاپ دارد.

✓ سلام بچه‌ها، سال یازدهم، شماره ۴، شماره مسلسل ۱۲۲، خرداد ۱۳۷۹.

شعرهای کنار دریا / نگاهی به مجموعه شعر «در ساحل احساس»
نویسنده: سعید هاشمی

نقد کتاب «در ساحل احساس» مجموعه شعری است که با کوشش «حسین فریدونی فدایی» به چاپ رسیده است. «فریدونی فدایی» از شاعران جوان و در عین حال پرکاری است که برای کودکان و نوجوانان قلم می‌زند.

نخستین موردی که راجع به کتاب، به نظر هر خواننده‌ای می‌رسد، پر حجم بودن آن است. در این مجموعه از همه قالب‌ها مانند غزل، مثنوی، چهارپاره، دوبیتی، رباعی، نیمایی و سپید شعرهایی به چشم می‌خورد. شعرهای این کتاب، همه سروده‌های جوانان و نوجوانان است و همه این شاعران، هرمزگانی هستند. این کتاب، مرجع خوبی برای شناساندن شاعران جوان و کم سن و سال هرمزگان است. در کنار این جنبه‌های مثبت، متأسفانه، کاستی‌هایی هم در این کتاب به چشم